

Poglavlje 31

Πλάτωνος Θεαίτητος 173c–174a

O tekstu

Teetet je dijalog iz srednje ili kasnije faze Platonova stvaralaštva. Smatra se da je napisan oko 369. pr. Kr. te da je posvećen uspomeni na Teeteta (koji je oko te godine umro).

U središtu razmatranja nalazi se pitanje što je znanje, ali se – kao i u drugim dijalozima – spominju i ostale teme koje su zaokupljale Platona: retorički i filozofski život, Protagorin relativizam, heraklitska promjena, sokratska dijalektika. Dijalog i danas postavlja pred filozofe i komentatore neke probleme u interpretaciji (npr. kako se slika Sokrata kao filozofa kojega ne zanimaju svakodnevni poslovi grada odnosi prema Sokratu iz drugih dijaloga, u kojima mu je kao filozofu izrazito važna dobrobit njegovih sugrađana).

Sokrat razgovara s dvama matematičarima, mladim Teetetom i njegovim učiteljem matematike Teodorom. U uvodu dijaloga, pak, razgovaraju Euklid, filozof iz Megare, te njegov prijatelj i Sokratov učenik Terpsion; govore da je Teetet blizu smrti te se Euklid sjeća da je jednom čuo i zapisao njegov razgovor sa Sokratom. Onda Euklid i Terpsion slušaju roba koji im čita Euklidov zapis; ovo je jedini platonski dijalog koji čita rob.

Iz razrade glavne teme o naravi znanja (ἐπιστήμη) jasno se vidi što je Sokratova majeutika. Sokrat, naime, prepoznaje misaonu „trudnoću” i zatim osobi pomaže da započne misaoni „porod”. Kada se Teetet zaplete u objašnjenjima, Sokrat mu, poput primalje, asistira, a pokazuje i jesu li tako rođene ideje „zakonita djeca”. No Sokrat nije samo primalja već i, poput zemljoradnika, zna koja je zemlja najbolja za koje sjeme te kad je najbolje vrijeme za žetvu.

Potaknut majeuitičkom pomoći Teetet iznosi drugu definiciju znanja: znanje je percepcija. Sokrat tu misao povezuje s Protagorinim glasovitim riječima o čovjeku kao mjeri stvari (relativizam). Razmatrajući Protagorin stav na ontološkoj razini, Sokrat u njemu otkriva heraklitovsku neprestanu promjenu i sve podvrgava detaljnomu kritičkom razmatranju. Nakon što se dokazalo da znanje nije percepcija, dijalog kritički razmatra treću definiciju znanja po kojoj je ono „opravdano istinito vjerovanje”. S pomoću triju određenja pojma *logos* Sokrat zaključuje da znanje ne odgovara ni četvrtoj razmotrenoj definiciji. Teetet ostaje bez ideja, dijalog završava bez novijega ili točnijega određenja znanja. Ipak, Sokrat smatra da je razgovor bio važan jer se Teetet lišio nekoliko pogrešnih uvjerenja; zbog toga će njegove daljnje teorije, bude li ih bilo, biti bolje.

Ovaj Platonov dijalog ostavio je znatan utjecaj na suvremenu filozofiju, od Descartesa (Sokrat o ludilu u raspravi o znanju kao percepciji) do Wittgensteina (u nekim tezama iz djela *Tractatus logico-philosophicus*).

Izvadak koji čitamo dio je Sokratove digresije na prijelazu iz drugoga u treći argument protiv Protagorine doktrine (172a–177c). Sudstvo i filozofija dvije su domene, kaže Sokrat. Stručnjaci za pravna pitanja slijepo prate pravne odredbe, no um filozofa nije ograničen prostorom ili vremenom te se može baviti razmatranjem biti pravde. Ona je za sud praktična, određena vremenom, no za filozofa je ona bezvremena, misaona, božanska.

Filozof kakvoga nam Sokrat dočarava u ovome dijelu dijaloga jest netko koga ne zanimaju svakodnevni poslovi grada. Filozofa se ne tiče ni gdje su glavna javna mjesta Atene ni tko je kojega podrijetla ni koliko je tko bogat. To nije samo njihova poza, objašnjava Sokrat; filozofi su u gradu samo tijelom, dok se njihov um slobodno kreće na drugim razinama, ispod zemlje i iznad zvijezda, nikada se ne baveći onime što je na dohvat ruke.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Plat. Theaetetus 173c–174a

ΣΩ. Λέγωμεν δὴ, ὡς ἔοικεν, ἐπεὶ σοὶ γε δοκεῖ, περὶ τῶν κορυφαίων· τί γὰρ ἂν τις τοὺς γε φαύλως διατρίβοντας ἐν φιλοσοφίᾳ λέγοι; οὗτοι δὲ που ἐκ νέων πρῶτον μὲν εἰς ἀγορὰν οὐκ ἴσασι τὴν ὁδόν, οὐδὲ ὅπου δικαστήριον ἢ βουλευτήριον ἢ τι κοινὸν ἄλλο τῆς πόλεως συνέδριον· νόμους δὲ καὶ ψηφίσματα λεγόμενα ἢ γεγραμμένα οὔτε ὁρῶσιν οὔτε ἀκούουσι· σπουδαὶ δὲ ἐταιριῶν ἐπ’ ἀρχὰς καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα καὶ σὺν ἀύλητρίσι κῶμοι, οὐδὲ ὄναρ πράττειν προσίσταται αὐτοῖς. εὔδ’ ἢ κακῶς τις γέγονεν ἐν πόλει, ἢ τί τω κακὸν ἐστὶν ἐκ προγόνων γεγονὸς ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάντ’ οὐδ’ ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν· οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν, ἀλλὰ τῷ ὄντι τὸ σῶμα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται αὐτοῦ καὶ ἐπιδημεῖ, ἢ δὲ διάνοια, ταῦτα πάντα ἡγησαμένη σμικρὰ καὶ οὐδέν, ἀτιμάσασα πανταχῇ πέτεται κατὰ Πίνδαρον „τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε” καὶ τὰ ἐπίπεδα γεωμετροῦσα, „οὐρανοῦ θ’ ὑπερ” ἀστρονομοῦσα, καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνημένη τῶν ὄντων ἐκάστου ὅλου, εἰς τῶν ἐγγύς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιεῖσα.

Analiza i komentar

ΣΩ. Λέγωμεν δὴ, ὡς ἔοικεν, ἐπεὶ σοὶ γε δοκεῖ,
 περὶ τῶν κορυφαίων·
 τί γὰρ ἂν τις
 τοὺς γε φαύλως διατρίβοντας
     ἐν φιλοσοφίᾳ
 λέγοι;

Λέγωμεν *coniunctivus adhortativus* § 463.1

ὡς ἔοικεν LSJ ἔοικα II.2

ἐπεὶ σοί γε δοκεῖ LSJ δοκέω II.3

περὶ τῶν κορυφαίων κορυφαῖοι: glavni ili vodeći filozofi

τί... λέγοι upitna zamjenica (v. naglasak!) otvara upitnu rečnicu (izravno pitanje)

γὰρ ovdje u eksplanatornome značenju: „naime...”

ἄν λέγοι § 231, vremenske osnove § 327.7

γε čestica ističe značenje riječi na koju se odnosi

τούς... διατρίβοντας § 231; rekcija: διατρίβω ἔν τινι; složenica glagola τρίβω; poimeničeni particip § 499.2

φάυλως adverbna dopuna participu

οὔτοι δέ που

ἐκ νέων

πρῶτον μὲν

εἰς ἀγορὰν

οὐκ ἴσασι

τὴν ὁδόν,

οὐδὲ ὅπου

δικαστήριον ἢ βουλευτήριον

ἢ τι κοινὸν ἄλλο

τῆς πόλεως

συνέδριον·

νόμους δὲ

καὶ ψηφίσματα

λεγόμενα ἢ γεγραμμένα

οὔτε ὁρῶσιν

οὔτε ἀκούουσι·

σπουδαὶ δὲ
 ἑταιριῶν
 ἐπ' ἀρχάς
 καὶ σύνοδοι καὶ δεῖπνα
 καὶ σὺν ἀύλητρίσι κῶμοι,
 οὐδὲ ὄναρ πράττειν
 προσίσταται
 αὐτοῖς.

οὔτοι δέ čestica δέ ponavlja se kao veznik za koordinirano redanje misli, označava nadovezivanje na prethodni iskaz; οὔτοι su οἱ κορυφαῖοι koje Sokrat spominje u prethodnoj rečenici

ἐκ νέων „od djetinjstva”

πρῶτον μὲν... νόμους δὲ... koordinacija rečeničnih članova

οὐκ ἴσασι § 317.4

ἢ... ἢ... koordinacija s pomoću rastavnih veznika: „ili... ili...”

λεγόμενα ἢ γεγραμμένα atributni particip

οὔτε... οὔτε... sastavni veznici koordiniraju surečenice: „niti... niti...”

ὁρῶσιν § 243, osnove § 327.3

ἀκούουσι ἀκούω τινα „slušati što”; § 231, osnove s. 116

καὶ... καὶ... καὶ... koordinacija surečenica s pomoću sastavnoga veznika καὶ (nabrajanje)

ὄναρ LSJ s. v.: „kao prilog u snu”

πράττειν § 231, osnove s. 116

προσίσταται § 305, osnove § 306, § 311.2, složnica glagola ἴστημι; za rekciju προσίσταται τινι v. LSJ προσίστημι, II.2

εὖ δὲ ἢ κακῶς

τις γέγονεν

ἐν πόλει,

ἢ τί τῷ κακόν ἐστιν
 ἐκ προγόνων
 γεγονός
 ἢ πρὸς ἀνδρῶν
 ἢ γυναικῶν,
 μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν
 ἢ οἱ
 τῆς θαλάττης
 λεγόμενοι
 χόες.

γέγονεν § 272, osnove § 325.11

τῷ = τινι

ἐστιν γεγονός § 272; particip perfekta kombinira se s glagolom εἰμί u perifrastični (opisni oblik), posebno ako particip može preuzeti ulogu predikatnoga pridjeva

ἢ πρὸς ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν „od muških ili ženskih predaka” (o zlu koje netko nasljeđuje, τί τῷ κακόν ἐστιν ἐκ προγόνων γεγονός

λέληθεν § 272, osnove § 321.15

οἱ λεγόμενοι § 231, atributni particip § 499

χόες LSJ χοῦς I.2 „*poslovično o pokušajima da se izmjeri neizmjerivo οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες Pl. Tht. 173d*” (referira se upravo na ovo mjesto u *Teetetu*)

καὶ ταῦτα πάντ'

οὐδ'

ὅτι οὐκ οἶδεν,

οἶδεν·

οὐδὲ γὰρ

αὐτῶν ἀπέχεται

τοῦ εὐδοκιμεῖν χάριν,

ἀλλὰ
 τῷ ὄντι
 τὸ σῶμα μόνον
     ἐν τῇ πόλει
 κεῖται
     αὐτοῦ
 καὶ ἐπιδημεῖ,
 ἡ δὲ διάνοια,
     ταῦτα πάντα
 ἡγησαμένη
     σμικρὰ καὶ οὐδέν,
 ἀτιμάσασα πανταχῇ
 πέτεται
     κατὰ Πίνδαρον
 „τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε”
 καὶ τὰ ἐπίπεδα
     γεωμετροῦσα,
 „οὐρανοῦ θ' ὑπερ”
     ἀστρονομοῦσα,
 καὶ πᾶσαν πάντη φύσιν
     ἐρευνωμένη
     τῶν ὄντων
             ἐκάστου ὅλου,
 εἰς τῶν ἐγγύς
     οὐδέν
     αὐτὴν
     συγκαθιεῖσα.

ὅτι οὐκ οἶδεν izrična rečenica: „da...”

οἶδεν § 317.4; glagol otvara mjesto dopuni, ovdje u obliku izrične rečenice

- οὐδὲ γὰρ... ἀλλὰ... ἢ δὲ... koordinacija surečenica: čestica γὰρ eksplanator-
no: „jer...”; suprotni veznik: „nego...”; čestica δὲ adverzativno: „a...”
- ἀπέχεται § 231, složnica glagola ἔχω
- τοῦ εὐδοκιμεῖν § 243, poimeničeni infinitiv § 497
- τῶ ὄντι § 315.2, poimeničenini particip § 499, upotrijebljen kao priložna
oznaka „zapravo”, v. DGE / Logeion εἰμί; LSJ εἰμί A. III τῶι ὄντι
„*Lat. revera, zapravo, Plat.*”
- κεῖται § 315.4
- ἐπιδημεῖ § 243
- ἡγησαμένη § 267, glagol otvara mjesto dvjema dopunama u akuzativu,
ταῦτα πάντα ἰ σμικρὰ καὶ οὐδέν, akuzativ objekta i predikata § 388
- ἀτιμάσασα § 267
- πέτεται § 231, osnove § 325.20
- “τᾶς τε γᾶς ὑπένερθε” Platon citira Pindarove stihove, fr. 292 u Snellovu
izdanju
- γεωμετροῦσα § 243
- ἀστρονομοῦσα § 243
- ἐρευνωμένη § 243
- τῶν ὄντων § 315.2
- τῶν ὄντων ἐκάστου ὅλου „u cijelosti svega što postoji”
- συγκαθιεῖσα § 305, složnica glagola ἵημι, συγκαθίημι ἐμαυτόν „spustiti
se”